РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Кісіля Романа Володимировича «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад Чернівецької області», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки, спеціальності 106 - Географія

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із державними і галузевими науковими програмами, планами, темами.

Актуальність теми дисертаційного дослідження, присвяченого значимості етнокультурного потенціалу для розвитку територіальних громад Чернівецької області, є беззаперечною і зумовлена комплексом факторів геополітичного, соціально-економічного, етнокультурного та просторового характеру. Вона визначається посиленням ролі територіальних громад в умовах децентралізації, необхідністю збереження культурної самобутності в умовах глобалізаційних, міграційних і воєнних трансформацій, а також потребою інтеграції етнокультурних ресурсів у стратегічне та просторове планування. Особливого значення ця проблема набуває для Чернівецької області як прикордонного, поліетнічного і мультикультурного регіону зі значною концентрацією різнотипних об'єктів та проявів культурної матеріальної і духовної спадщини.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і пов'язане із науково-дослідними кафедральними темами «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332) та «Просторові аспекти природних, соціальних і господарських систем Карпато-Подільського регіону в умовах трансформаційних процесів (№ державної реєстрації 0126U004327). Також відповідає «Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року».

2. Ступінь обґрунтованості та наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Побудова дисертації відзначається досить чіткою логікою, що визначається метою і завданнями дослідження. Автором опрацьовано і використано 146 джерел (у тому числі: 5 нормативно-правових актів, 131 літературне джерело, 10 інформаційних ресурсів) присвячених проблематиці наукового дослідження, що засвідчує високу обізнаність дисертанта з результатами наукових досліджень. Інформаційною основою дисертації є законодавчі та нормативно-правові документи України; державні реєстри і переліки нерухомих пам'яток культурної спадщини національного й місцевого значення; матеріали Міністерства культури та стратегічних комунікацій України; відомості органів державної влади і місцевого самоврядування; матеріали Чернівецької обласної військової адміністрації, Чернівецької обласної ради та територіальних громад області; статистичні матеріали; паспорти територіальних громад; стратегічні та програмні документи їх розвитку. Нематеріальна складова етнокультурного потенціалу досліджувалась на матеріалах державних і регіональних переліків елементів нематеріальної культурної спадщини, наукової й краєзнавчої літератури, матеріалах етнографічних досліджень, офіційних інтернет-ресурсах установ культур та органів місцевого самоврядування. Геопросторову інформацію використано з відкритих картографічних джерел і баз геоданих, зокрема OpenStreetMap, шляхом геокодування об'єктів за їх адресами та координатами.

Варто відзначити високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертації. Вони одержані на основі детального аналізу і систематизації вказаних нормативно-правових актів, літературних, картографічних та статистичних джерел.

Позитивне враження від роботи підкріплює значна кількість ілюстративного матеріалу. Автором створено серію тематичних карт, що розкривають географічні особливості етнокультурного потенціалу в регіоні дослідження у розрізі територіальних громад. Здійснені рекомендації щодо їх подальшого розвитку можуть слугувати методичним підґрунтям для

подальшого просторового планування розвитку територіальних громад Чернівецької області.

Наукова новизна дисертаційного дослідження:

- обґрунтовано суспільно-географічний зміст поняття «етнокультурний потенціал територіальної громади» (підрозділ 1.1) та визначено його компонентну структуру (підрозділ 1.2.1, рис. 1.1);
- проведено комплексну оцінку етнокультурного потенціалу всіх територіальних громад Чернівецької області (розділ 3, підрозділи 3.1 – 3.6);
- сформовано геопросторову базу етнокультурних об'єктів, виявлено особливості їх концентрації та територіальної диференціації (додатки Ж, З, К, Л, М; рис. 3.1 – 3.6, 3.11);
- здійснено типізацію територіальних громад за рівнем і структурою етнокультурного потенціалу (підрозділ 3.7, табл. 3.7.2, рис. 3.13 – 3.14);
- обґрунтовано напрями використання етнокультурного потенціалу в соціально-економічному, туристичному та іміджевому розвитку громад (підрозділ 3.7, додатки Д.1 – Д.5).

У дисертаційній роботі вдосконалено: методику суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу (підрозділ 1.3), класифікацію чинників формування і трансформації етнокультурного потенціалу (підрозділ 2.1, рис. 2.1), підходи до аналізу територіальної структури етнокультурного потенціалу (підрозділ 1.2.2). Подальшого розвитку набули: теоретичне обґрунтування ролі етнокультурного потенціалу в розвитку територіальних громад (підрозділ 1.2.4), дослідження етнокультурного потенціалу Чернівецької області на рівні територіальних громад (розділ 3), підходи до використання культурної спадщини, етнокультурного різноманіття та локальної ідентичності у стратегічному плануванні розвитку територіальних громад (підрозділ 1.2.).

3. Достовірність, теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Сформульовані у дисертаційній роботі Романа Кісіля теоретико-методологічні положення і рекомендації мають високий ступінь достовірності,

що вимагається від таких робіт. Всі вісім поставлених завдань виконані, по них чітко і обґрунтовано сформульовані висновки

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягають в тому, що вони можуть бути використані для подальшого вивчення суспільно-географічних особливостей формування та функціонування етнокультурного потенціалу в сучасних умовах та аналізу його трансформаційних змін при аналогічних дослідженнях інших регіонів.

Теоретичні та практичні рекомендації впроваджені у практичну діяльність Чернівецької обласної ради та використані під час розроблення й реалізації регіональних програм у сфері культури, охорони та популяризації матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, а також у процесі стратегічного планування розвитку територіальних громад Чернівецької області. Наукові положення та висновки дослідження враховано при підготовці культурно-мистецьких проектів і заходів, спрямованих на збереження етнокультурного розмаїття регіону, посилення міжкультурного діалогу та ефективне використання етнокультурного потенціалу громад як чинника їх соціально-економічного розвитку (довідка Виконавчого апарату Чернівецької обласної ради № 01-12/22-326 від 16.03.2026 р.). Матеріали дослідження включені до наукового звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 16/19-833-26 від 23.02.2026 р.). Результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 16/19-872-26 від 25.02.2026 р). Довідки представлено в додатку Б.

4. Зміст та завершеність дослідження.

Дисертація написана сучасною професійною українською мовою, у науковому стилі. Вона складається зі вступу, трьох розділів, що логічно доповнюють один одного, висновків, списку використаних джерел і додатків. Перший розділ присвячено розкриттю теоретико-методологічних основ суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територій. У другому розділі роботи проаналізовано чинники та загальні закономірності формування етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької

області. Третій розділ присвячено аналізу культурної спадщини територіальних громад Чернівецької області.

Загальні висновки повністю відображають мету і поставлені завдання дисертаційної роботи.

Текст дисертації логічно доповнюють таблиці, рисунки та додатки.

Це завершена наукова праця, в якій теоретичні результати, наукові положення та практичні рекомендації, висунуті автором, характеризуються єдністю змісту.

Оформлення роботи відповідає вимогам щодо такого рівня наукових робіт.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати дисертації опубліковані в 11 наукових працях, серед яких 3 є одноосібними і 8 у співавторстві. Одна стаття (у співавторстві) опублікована у виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України (категорія «А») та проіндексована у наукометричній базі даних Web of Science Core Collection, 4 статті – у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з них 1 одноосібна, 3 – у співавторстві), 6 тез доповідей в матеріалах конференцій та семінару (з них 2 є одноосібними і 4 – у співавторстві).

6. Апробація основних результатів дослідження.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, апробовані на 6 міжнародних та всеукраїнських конференціях.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Даючи загалом високу оцінку дисертаційного дослідження Романа Кісіля, слід відзначити ряд дискусійних положень та зауважень:

1. Підрозділ 2.2 названо «Закономірності формування етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької області», а розглядаються чинники: географічне положенн та природні умови (2.2.1), історико-географічні чинники (2.2.2), демогеографічні чинники (2.2.3), етномовний та конфесійний склад населення (2.2.4), економічний розвиток регіону та його вплив на

культурну спадщину (2.2.5). Мабуть логічніше було назвати підрозділ не «Закономірності …», а «Чинники …». Це підтверджується ще й тим, що автор ставить як завдання дослідження (третє) «систематизувати та класифікувати чинники формування, збереження, трансформації та використання етнокультурного потенціалу».

2. Важливою для дослідження особливостей формування етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької області є картосхема «Історико-географічне районування області» (рис.2.4), на якій автор допустився неточності. Він оконтурює Буковинську Гуцульщину межами колишнього Путильського району – сучасних чотирьох територіальних громад: Селятинської, Путильської, Конятинської та Усть-Путильської. Але до Буковинської частини Гуцульщини належить ще гірська частина колишнього Вижницького району і крайній захід колишнього Сторожинецького району; східну межу Гуцульщини проводять по лінії: Вижниця – Берегомет – Мигове – Банилів-Підгірний – і на південь до кордону. Цю межу виділяли і відомі чернівецькі географи – професори Ярослав Жупанський, Володимир Круль та ін.

3. Не зовсім вдало вибрано спосіб картографування на рис. 2.4 (с. 97). При накладанні історико-етнографічної області Буковинської частини Гуцульщини на історико-географічний край Північна Буковина, візуально сприймається зменшена територія Північної Буковини.

4. Важливим методом дослідження у дисертаційній роботі є картографічний, що часто є підсумком об'ємної роботи по розкриттю просторових особливостей і закономірностей поширення певних явищ чи процесів, але якість технічного оформлення картосхем і рисунків недостатня – у результаті їх читабельність ускладнена (рис. 1.3, 1.4, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2 та ін.).

5. Вказуючи науковців, що займалися розробкою проблематики етнокультурного потенціалу, етногеографії, культурної спадщини, культурного ландшафту тощо (с. 22 – 23, с. 30 – 31), доцільно було зробити посилання на їхні праці. Іноді автор на використані україномовні праці робить посилання, як

на іншомовні видання (І. Гукалової (2015), Г. Підгрушного, К. Мезенцева (2015) – с. 46, 50).

У дисертаційній роботі зустрічаються технічні помилки: а) при оформленні списку використаної літератури одна праця подана за двома номерами (№ 30 і № 31); б) зустрічаються граматичні та стилістичні огріхи (с. 28, 29, 87 та ін.).

Висловлені зауваження та побажання не принижують значимість роботи, їх слід розглядати як предмет у сьогоднішній дискусії та можуть бути враховані в подальших дослідженнях.

8. Відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота – самостійна наукова праця автора. Висновки, рекомендації та пропозиції, що характеризуються науковою новизною, одержані здобувачем особисто. На використані праці інших дослідників вказані посилання. При аналізі дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Кісіля Романа Володимировича є самостійною та завершеною науковою працею, висвітлені теоретичні та практичні результати характеризуються логічністю побудови та актуальністю і складають вагомий внесок для розвитку географічної науки. У дисертації розв'язане наукове завдання щодо поглиблення теоретико-методологічних засад суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територіальних громад, встановлення особливостей його формування та територіальної диференціації, комплексного оцінювання і обґрунтування напрямів їх використання для розвитку територіальних громад Чернівецької області.

Тематика, методологічні підходи та одержані результати відповідають предметній області спеціальності 106 – Географія, галузі знань 10 – Природничі науки.

За змістом, рівнем наукової новизни, ступенем обґрунтованості положень і висновків, завершеністю, теоретичною та практичною спрямованістю дисертаційна робота «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних

громад Чернівецької області» відповідає вимогам, установленим до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінет Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р. та № 1240 від 07.10.2026 р.), а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.).

Вважаю, що Кісіль Роман Володимирович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 – Географія, галузі знань 10 – Природничі науки.

06 листопада 2026 року.

Рецензент:

кандидат географічних наук, доцент,
асистент кафедри географії України
та регіоналістики Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича Ярослав ДЖАМАН

Підпис Джаман Я. засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
06.11.26

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА * Код 02071240 *